PARTICULARITĂȚI ISTORICE DE EVOLUȚIE A INSTITUȚIEI ADOPȚIEI

Nionela MACOVEI

Adopția sau înfierea îşi are rădăcinile din cele mai vechi timpuri şi este cunoscută de toate popoarele lumii. La început, adopția presupunea în mare parte înfierea copiilor de sex masculin, de unde şi provine termenul vechi „înfiere”, adică luarea în familie a unui fiu.

Din punct de vedere istoric, de adopție se vorbeşte încă cu 2000 de ani î.e.n., în Babilon, în *Codul lui Hammurabi.* Primele noțiuni de adopție le întâlnim în dreptul geto-dac, în cazul în care persoanele căsătorite nu aveau copii, puteau prin adopțiune, adică pe cale artificială, să-şi creeze urmaşi. Adopția ca instituție are rădăcini în dreptul roman, prin care se crea *patria potestas.* Scopul principal al adopției era de a permite persoanei fără descendenți legitimi să primească în familia sa copii, care dobândeau astfel numele adoptatorului, continuau cultul strămoşilor şi veneau la succesiune ca şi un copil din căsătorie.

Uneori, adopția căpăta şi un scop politic asigurând transmiterea demnității imperiale. Astfel, împăratul roman August, care n-a putut să aibă copii, l-a adoptat pe Tiberiu. La rândul lor, aflați în situații similare, împărații Nerva şi, respectiv, Claudiu i-au adoptat pe Traian şi pe Nero – cel care a dat foc Romei. Scriptura ebraică vorbeşte de Moise care a fost salvat, fiind luat din coşulețul de trestie ce plutea pe Nil, fiind crescut mai apoi de fiica faraonului.

Clasa dominantă practica şi ea adopția, în special pentru asigurarea continuității stăpânirii bunurilor. Astfel, Petru Cercel întăreşte, la 3 iulie 1584, în unul dintre documentele sale, faptul: „Pentru că Mihail şi soția lui Voica n-au făcut din trupul lor nici fii, nici fiice în viața lor, ei au făcut un fiu fără păcat, pe nepotul lor Mihail, pe care de mic l-au crescut şi la bătrânețele lor i-au dat toate averile lor" [1, p.70]. Din documente rezultă că cel adoptat de obicei era o rudă dintr-o familie cu copii mai mulți, însă puteau fi şi străini. Copilul adoptat, când era singurul moştenitor, trebuia să se îngrijească de cele necesare sufletului adoptatorului.

Primul Cod de legi al Moldovei – *Pravila lui Vasile Lupu de la 1646,* editat oficial în limba națională în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, a fost un monument al dreptului penal, în el fiind prevăzute şi unele probleme de drept civil. Referitor la adopție nu sunt norme concrete, dar pornind de la prevederile ce se referă la succesiune, „copiii adoptați moşteneau parte egală cu cei născuți în căsătorie". Legile Rusiei, aprobate de Țarul Rusiei la 29 februarie 1828, prevedeau că femeia nu putea adopta un copil, chiar şi cu împuternicirea țarului. O excepție putea fi cazul când femeia a născut copii, dar ei au murit. Adopția în acest caz era încheiată cu învoirea țarului ca recompensă pentru nenorocirea ce a avut-o.

Dacă până la Primul Război Mondial scopul adopției era transmiterea patrimoniului şi a numelui adoptatorului lipsit de descendenți fireşti, după sfârşitul acestuia, pe prim-plan au trecut preocupările de ordin afectiv, scopul adopției fiind acordares ocrotirii părinteşti copiilor orfani sau abandonați pe timpul războiului.

Primul Cod al familiei, adoptat de Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă din 1918, a anulat adopția ca instituție de drept, îngrijindu-se de faptul că această instituție poate fi folosită în detrimentul copilului, adică în scopul folosirii muncii copiilor, organele de tutelă şi curatelă în această perioadă fiind slab dezvoltate încât să controleze adopția copiilor şi condițiile lor de viață [2, p.45]. De asemenea, se considera că familia ca instituție socială va decădea şi că avea importanță doar educația obştească. Era des întâlnită situația când copiii abandonați erau crescuți de toată comunitatea, aflându-se câte 24 de ore la fiecare familie din comunitate. Lucru confirmat şi de datele din cercetările realizate. Adopția comunitară este întâlnită după cel de-al Doilea Război Mondial şi constă în faptul că în localitate se aduceau copii fără părinți şi, prin rotație, fiecare locuitor avea grijă de câte un copil, astfel ei aparțineau la toți şi erau educați de toți. „Părinții mei au murit şi muream de foame, de la primărie au dat ordin ca să mergem la oameni din localitate şi să stăm la ei, nu toți însă se purtau frumos cu noi" (IA_13). Un alt tip de adopție frecvent întâlnită în satele Moldovei constă în oferirea spre creştere a unui copil unei alte familii care nu are copii, cel mai des aceste familii fiind rude. Copilului i se păstra numele de familie,

putea să-şi viziteze părinţii biologici, dar, în realitate, locuia în altă familie. De obicei, copilul numea mamă şi tată atât părinţii biologici, cât şi pe cei spirituali, dar cel mai des, îi considerau de părinţi doar pe cei spirituali. „Eu am fost dată de suflet la vârsta de 3 ani căci era după război, părinţii mei aveau 11 copii şi nu-i puteau întreţine pe toţi. M-a luat de suflet o mătuşă, la început fugeam acasă, căci nu înţelegeam de ce anume pe mine m-au dat. Până la urmă m-am obişnuit cu gândul că nu mai sunt a lor, deşi îi numeam şi pe ei mamă şi tată. Nu i-am putut ierta niciodată că au procedat aşa. În sat erau multe asemenea cazuri, care au existat până prin anii ’70, apoi au început să se răărească, mă bucur că în prezent nu mai aud de aşa ceva (IA_20).

Odată ce în Europa şi Rusia, în special în urma Primului Război Mondial şi a revoluţiei, s-a majorat numărul copiilor lipsiţi de grija părintească, în multe localităţi s-a format „Liga salvării copiilor” – organizaţie obştească care se preocupa de copiii orfani. În 1921, această organizaţie este lichidată, deoarece organele de stat erau împotriva transmiterii funcţiilor educative reprezentanţilor acestei ligi. Condiţiile socioeconomice au scos însă la iveală necesitatea instituţiei adopţiei şi la 1 martie 1926, prin Decretul Comitetului Executiv Central şi Consiliul Comisarilor Poporului din Rusia, a fost modificat art.182 din Codul familiei, referitor la adopţie, specificând instituţia adopţiei în legislaţia dreptului familiei. La 8 septembrie 1943, a fost emis Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS „Despre adopţie”, care prevedea că adoptatorii puteau fi înscrişi ca părinţi ai adoptatului.

Instituţia adopţiei reprezintă o tradiţie pentru poporul român, având, în decursul timpurilor, diferite denumiri: ***luare de suflet, adoptaţiune*** sau ***înfiere***. Adoptatul era numit ***copil de suflet***, pentru a-l diferenţia de ***copilul trupesc***. Acesta intra în familia adoptatorului numit ***părinte sufletesc***, care îl deosebea de ***părintele firesc.*** Ca urmare, adopţiunea (adopţia) o regăsim în *Pravila lui Matei Basarab,* în legiuirea lui Ioan Gheorghe Caragea ca „facere de fii de suflet spre mîntuirea celor care nu au copii”, şi în *Codul lui Scarlat Callimachi,* care o numea „înfială”.

Adopţia a fost inclusă şi în primele Coduri civile europene: Franţa (1804), Austria (1811), România (1864), Italia(1865), Spania(1889), Germania (1900), Elveţia (1907).

Adopţia a generat o adevărată revoluţie după anii 1960, începută în SUA, care a organizat mai multe campanii publicitare, cum ar fi: „Nici un copil nu este neadoptat”, după care adopţia a început să fie considerată ca o alternativă reală pentru copii, indiferent de caracteristicile lor personale sau ale familiei din care provin. Popularitatea sa a sporit şi datorită cercetărilor care au subliniat importanţa unei vieţi familiale stabile asupra dezvoltării copilului. În 1973 apare lucrarea cercetătorilor Rowe şi Lambert *Children who wait*

(Copiii care aşteaptă), prezentând situaţia copiilor care rămâneau pur şi simplu pentru a creşte în instituţiile de ocrotire, lucrare care a scos în evidenţă lacunele instituţionalizării.

Astfel, în întreaga Europă, pentru adopţie urmează o etapă de reforme legislative într-un ritm care nu a mai fost cunoscut de nici o altă instituţie. Pe prim-plan au trecut preocupările de ordin afectiv, scopul adopţiei fiind de a acorda ocrotire psihosocială copiilor abandonaţi sau orfani. Această evoluţie a determinat apariţia, în ultimele decenii, şi a unei noi reforme a adopţiei – adopţia cu efecte depline, în temeiul căreia încetează legăturile de rudenie între adoptat şi părinţii fireşti, tradiţional fiind consacrată numai adopţia cu efecte restrânse, în baza căreia rudenia civilă se crea numai între adoptat şi adoptator, adoptatul păstrându-şi legăturile de rudenie cu familia firească.

Referinţe:

1. ARAMĂ, E. *Istoria dreptului românesc*. Chişinău: FEP, Tipografia centrală, 1993.
2. NECEAEVA, A. Pravovîe problem usînovlenia. B: *Sovetscoe gosudarstvo I pravo*, №7, 1986.